

VOORWOORD

De Linies waren een van de eerste ontdekkingen die wij als gezin deden toen we in Doesburg kwamen wonen. Prachtige natuur, dicht bij de stad, vol van historie. Het is kenmerkend voor Doesburg, er valt altijd iets bijzonders en verrassends te beleven.

Projecten als deze gaan niet vanzelf. Voor dit project is ontzettend veel en uitgebreid onderzoek gedaan door deskundigen en is er veel intern overleg geweest met professionals. Ook is er zo goed mogelijk geluisterd naar alle betrokkenen. Pas dan komt het tot plannenmakerij. Het gaat dus minder snel dan je soms zou willen, maar het gaat zorgvuldig en doordacht. Die lijn blijven we volgen, ook bij het uitwerken van het plan dat u nu in handen heeft.

Wat willen we hier mee bereiken? Een betere beleefbaarheid en verantwoorde toegankelijkheid van onze vestingwerken. Meer vormen van recreatie voor jong en oud, verbeterde wandelroutes, meer educatieve voorzieningen, een verbeterde verbinding tussen stad en Linies, en nog veel meer. Lees de deelprojecten. Dat willen we doen door zowel de natuur te versterken als de cultuurhistorie beter tot zijn recht te laten komen. Dat kan samen gaan. Dat is goed voor Doesburg, de provincie en ons allemaal. Vrijtijdseconomie kan heel goed duurzaam zijn.

Mijn hartelijke dank aan een ieder die zich voor dit project heeft ingezet. Ik heb telkens weer een grote betrokkenheid ervaren, van zowel de professional als de vrijwilligers. Dat verdienen de Linies ook. Want we zijn er nog niet. Met dit plan is een eerste stap gezet. De komende tien jaar moeten we de ideeën gaan realiseren. Dat vraagt waarschijnlijk om bijstelling van onderdelen. Dit is een plan dat in beweging blijft. Dit is ook een plan dat van ons een blijvende betrokkenheid vraagt. Ik blijf dat graag doen en roep iedereen op die zich met de Linies verbonden voelt hetzelfde te doen. De Linies zijn van ons allen, we doen het samen. En we delen het samen. Het is een van de vele verborgen schatten die Doesburg in zich bergt, geniet ervan!

Henk Westra,
Wethouder van Doesburg

SAMENVATTING EN LEESWIJZER

Doesburg heeft een geheime schat: de Hoge en Lage Linie. Schitterende vestingwerken, rond 1700 ontworpen door militair en vestingbouwer Menno van Coehoorn in opdracht van de Raad van State. Ze behoren tot de mooiste van Nederland. Hoge natuurwaarden, in combinatie met de grote cultuurhistorische waarden, maken deze Linies volstrekt uniek. Maar door verkeersdoorbraken, voortwoekerend groen en verschillende vormen van beheer is aan die karakteristiek afbreuk gedaan. De Hoge en Lage Linie zouden moeten worden opgeknapt en zichtbaarder worden gemaakt, waardoor de geschiedenis van Doesburg beter kan worden verteld. Behoud en herstel van de cultuurhistorie moet samengaan met behoud van de natuurwaarden, stimuleren van recreatie en toerisme en het bevorderen van de lokale economie.

> Hoofdstuk 2.

Hoe kunnen de Linies beleefbaar en zichtbaar worden? Het antwoord is neergelegd in deze structuurvisie. Op basis van heldere uitgangspunten voor cultuurhistorie, groen en natuur, toerisme en recreatie en economie, komen we tot een visie waarin (soms) tegengestelde belangen slim met elkaar worden verenigd. We zorgen voor eenheid en continuïteit in plaats van versnippering. We gaan concentreren in plaats van verspreiden. En we maken het mogelijk dat bezoekers – Doesburgers en toeristen – de Linies straks op allerlei manieren ('op, voor en over') kunnen ervaren. Bijvoorbeeld door een netwerk voor wandelpaden. Door uitkijktorens waarvandaan je Doesburg en de Linies prachtig kunt zien. Door het ontwikkelen van nieuwe natuur. En door andere delen van de Linies juist af te sluiten, waardoor de natuur zich daar optimaal kan ontwikkelen.

> Hoofdstuk 3.

De structuurvisie omvat een flink aantal deelprojecten. Bijvoorbeeld de reconstructie van het cultuurhistorisch profiel: het herstel van de grondlichamen van de Linies en de beplanting. In de toekomst is een andere benadering van de groenvoorziening nodig om de waardevolle natuur te behouden en verder te laten bloeien. Een deels nieuw voetpadennetwerk, zorgvuldig (dus niet overdadig) voorzien van voorzieningen en attributen, wordt afgestemd op verschillende soorten gebruikers. Een van de lunetten wordt hersteld volgens de ontwerpprincipes van Menno van Coehoorn, inclusief een fraai wandelpad met een goede verbinding naar het centrum van Doesburg. Uiteraard zijn goede citymarketing en uitgekiende communicatie nodig om de wereld te laten weten dat Doesburg zijn schatten opnieuw – en nu veel mooier – heeft tentoongesteld.

> Hoofdstuk 4.

Voor de deelprojecten is een globale kostenraming gemaakt. Deze raming is een indicatie van de investeringen die per project nodig zijn.

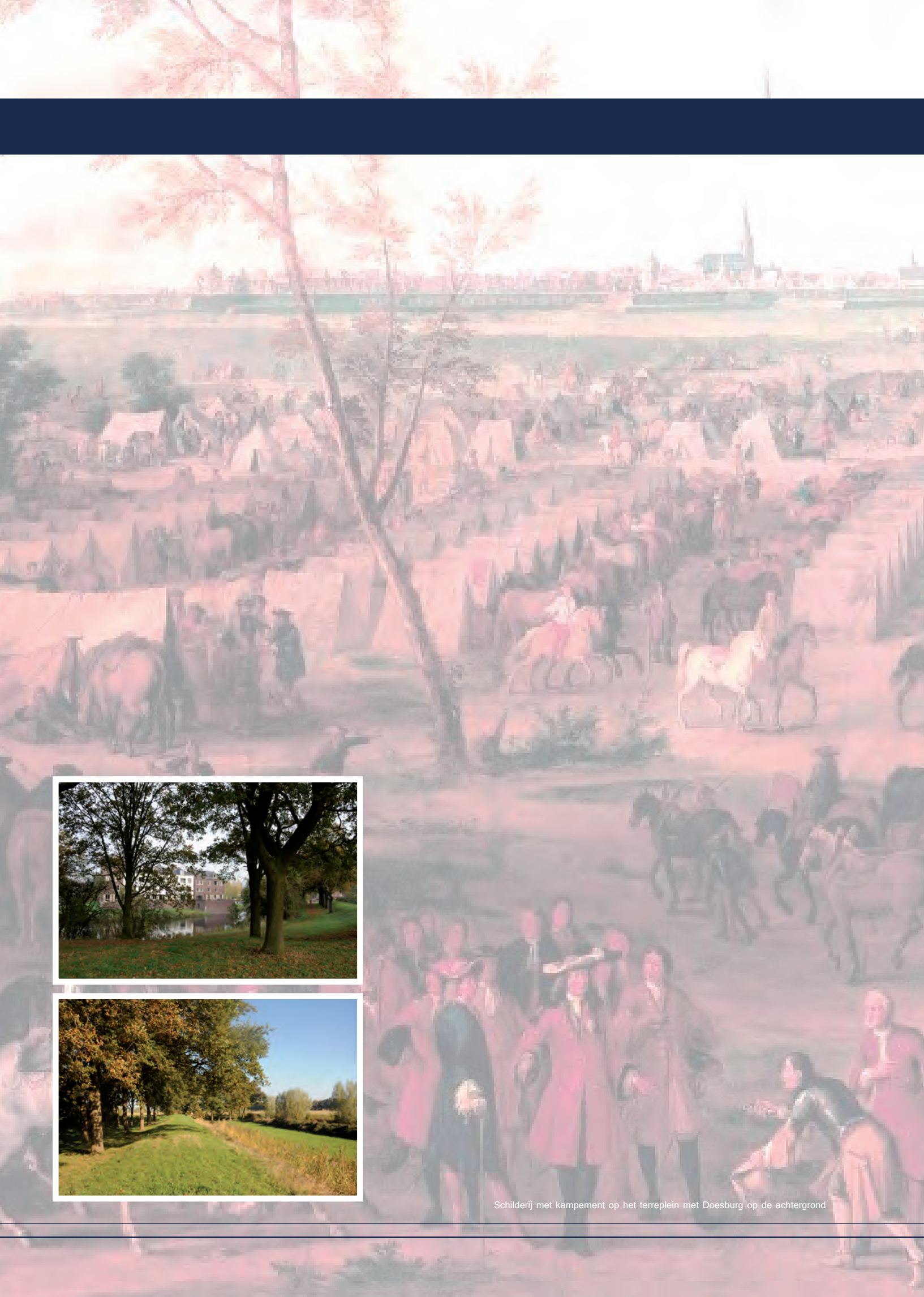
> Hoofdstuk 5.

Oprachtgever:

Oprachtnemer:

Schilderij met kampement op het terreplein met Doesburg op de achtergrond

1. INLEIDING

Dit boekje

Voor u ligt een boekje vol ideeën om de Hoge en Lage Linie van Doesburg, tot nu toe grotendeels onontdekte schatten van de stad, beter beleefbaar en zichtbaar te maken.

Structuurplan en deelprojecten

Deze ideeën zijn uitgewerkt in een structuurplan met deelprojecten. Het gaat in dit stadium om een globale visie, bestaande uit een aantal deelprojecten met concrete uitgangspunten. Deze grote of kleine projecten en maatregelen kunnen op korte of langere termijn worden uitgevoerd. Eerste resultaten kunnen dus snel zichtbaar zijn.

Ruimte voor ideeën en mogelijkheden

Het plan zit niet dichtgetimmerd. Het is een meerjarenplan met voldoende ruimte voor nieuwe ideeën en mogelijkheden. Het is dus ook geen afgerond project met een einddatum. Voor verschillende deelprojecten zijn wel uitgangspunten geformuleerd. Als een van deze deelprojecten wordt uitgevoerd, zijn de kaders dus bekend, maar is nadere uitwerking nodig. Die is afhankelijk van het precieze ambitieniveau, de financiën, de natuurcompensatie en dergelijke.

Inbreng van velen

TOPIA stads- en landschapsonwerp heeft het structuurplan opgesteld op basis van een intensief en zorgvuldig proces, waarbij verschillende partijen kennis hebben ingebracht en gedeeld. Wij hebben dankbaar gebruik gemaakt van de grote kennis van de ambtelijke organisatie van Doesburg, en van een panel van deskundigen: vertegenwoordigers van ongeveer dertig instanties, stichtingen en organisaties (zie colofon) die op de een of andere manier betrokken zijn bij de Linies. Zij hebben hun kennis, ideeën, wensen en gedachten kenbaar gemaakt. Veel van deze ideeën zijn verwerkt – of kunnen in de toekomst worden verwerkt – in het structuurplan en de deelprojecten.

TOPIA heeft de ideeën regelmatig besproken met Staatsbosbeheer, de politiek, de ambtelijke organisatie en een panel van deskundigen. Hoewel niet alle partijen het met alle ingrepen eens zijn – dat is ook praktisch onmogelijk – zijn we erin geslaagd bij iedereen tevredenheid te scheppen over de ontwikkeling en het beoogde eindresultaat.

Bij dit structuurplan heeft TOPIA ondersteuning gekregen van verschillende specialisten op het gebied van cultuurhistorie en flora en fauna. Zij hebben aanvullend onderzoek gedaan, waarvan de resultaten in de structuurvisie zijn verwerkt.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
2. Inventarisatie	8
2.1 Doesburg	9
2.2 De vestingwerken	11
2.3 De opgave	21
3. Visie en structuurplan	22
3.1 Analyse van de onderzoeken en resultaten	23
3.2 Visie	27
3.3 Structuurplan	29
4. Deelprojecten	36
4.1 Kwaliteitsimpuls voor de groene omgeving	37
4.2 Het voetpadennetwerk	39
4.3 Marketing en communicatie	43
4.4 Herstel van de cultuurhistorische waarden	45
4.5 Uitkijktorens	47
4.6 Doorsnijdingen van de Linies en de oude loop van de Oude IJssel	49
4.7 Voorzieningen en attributen	53
4.8 De entree van Doesburg	55
4.9 De fietsroute en de tunnel	57
4.10 Excursies en evenementen	59
5. Financiën	61
6. Uitvoerbaarheid en kansen	63
7. Nawoord	65
Colofon	67

2. INVENTARISATIE

De Linies, de stand van zaken - en wat er moet gebeuren

2.1 Doesburg

Doesburg

Doesburg is een prachtige oude stad op de grens van de Veluwezoom, de Achterhoek en de Liemers. Het is een aantrekkelijke plaats om te wonen, verblijven en recreëren, dankzij de vele historische panden, het middeleeuwse stratenpatroon, de ligging in het waterrijke landschap en de rustige, gemoedelijke sfeer. De stad heeft circa 11.500 bewoners. Rond het historische centrum liggen verschillende woonwijken met elk een eigen karakter, en hier en daar een klein bedrijventerrein. Sinds 1974 is de historische binnenstad van Doesburg een (rijks)beschermd stadsgezicht.

De strategische ligging aan de samenvloeiing van de Oude IJssel en de Gelderse IJssel en aan een oude landweg van Münster naar Arnhem was zeer gunstig voor de ontwikkeling van intensief handelsverkeer. In 1237 kreeg Doesburg stadsrechten. Het werd een echte stad, met stadsmuren, poorten en een gracht. In 1447 trad Doesburg toe tot het Hanzeverbond, een belangrijke stap. De Gouden Eeuw betekende het einde van de bloei. Door verzanding van de IJssel en zware concurrentie van steden als Amsterdam werd Doesburg als handelsstad steeds minder belangrijk.

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) en de Franse bezetting (1672-1674) veranderde Doesburg van een handelsstad in een vestingstad. De oude stadsmuren en poorten werden afgebroken en er kwamen aarden wallen voor in de plaats. Rond 1672 werden deze weer volledig afgebroken. Ruim twintig jaar later kreeg militair en vestingbouwkundige Menno van Coehoorn de opdracht van de Raad van State om de vestingwerken langs de IJssel te inspecteren en een rapporteren. De conclusie was om nabij Doesburg verdedigingswerken tussen de Oude en Nieuwe IJssel te realiseren. In 1701 werd begonnen met de aanleg. Deze vestingwerken zijn goed bewaard gebleven en staan tegenwoordig bekend als de Hoge Linie en Lage Linie. In de jaren zestig zijn de vestingwerken aangewezen als Rijksmonument.

Doesburg ontkwam niet aan de Tweede Wereldoorlog. De molen en de toren van de Martinikerk werden in 1945 opgeblazen. De kerktoren is in de jaren vijftig en zestig herbouwd. In de periode van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog breidde de stad snel uit. In de jaren vijftig werd aan de oostzijde de wijk Molenveld gebouwd. In de jaren zestig volgde De Ooi, in de jaren zeventig en tachtig de wijk Beinum ten zuiden van de Oude IJssel. Vervolgens zijn de wijken Campstede en Beinum-west ontwikkeld. Aan het begin van de 21e eeuw is aan de IJsselkade een nieuwe toonaangevende woonwijk verrezen.

De laatste jaren komen er in Doesburg allerlei ideeën, ambities en projecten van de grond om de historische stad te promoten. Zo wordt een oude betoncentrale omgevormd tot een verblijfsgebied met een marina. De exercitieloods is openbaar toegankelijk geworden en heeft deels een commerciële functie gekregen die het gebouw overigens niet domineert. Het verleden van de loods is goed zichtbaar gebleven. Momenteel wordt er gewerkt aan de herontwikkeling van het Arsenaal en de Commanderie. Het beter beleefbaar maken van de Hoge en Lage Linie is één van deze projecten.

Doesburg, anno 1800

2.2 De vestingwerken

De vestingwerken

De vestingwerken van Menno van Coehoorn zijn aangelegd aan het begin van de 18e eeuw. Ze waren in eerste instantie bedoeld om de stad te verdedigen tegen indringers. De Hoge en Lage Linie zijn nu eigendom en onder beheer van Staatsbosbeheer. Ze behoren tot de mooiste voorbeelden van verdedigingswerken volgens het zogenoemde Nieuw-Nederlands stelsel. Kenmerkend daarvoor is de doorlopende zigzaglijn in de vestingwerken. In Doesburg werden ze op enige afstand van de historische stadskern aangelegd, mogelijk vanwege de verbeterde aanvalstechnieken van die tijd. De ruimte tussen de vestingwerken en de stad werd vaak gebruikt voor de kampementen van het leger.

De Hoge en Lage Linie vormen samen een doorgaand, gesloten verdedigingsstelsel aan de oost- en zuidzijde van de stad. Samen zijn ze ongeveer drie kilometer lang. Ze vormen een cultuurhistorisch monument en maken deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Een uitzondering is het deel tussen de Barend Ubbinkweg en de Halve Maanweg. Dit is geen Ecologische Hoofdstructuur.

De grond is in eigendom van Staatsbosbeheer. Zij zijn ook verantwoordelijk voor het onderhoud.

De Lage Linie

De Lage Linie ligt aan de zuidzijde van de stad, tussen het centrum en enkele woonwijken. Vóór deze Linie liggen moerassen en een oude loop van de Oude IJssel. De Lage Linie bestaat uit een relatief eenvoudige grondwal met hellingbanen en een schootsveld, bestaande uit waterpartijen, riet- en moerasgebieden. De grondwallen en schootsvelden zijn overwoekerd door groen. De Lage Linie wordt nu voornamelijk gebruikt door wandelende Doesburgers, onder meer voor het uitlaten van de hond. Toeristen komen hier nauwelijks.

De Hoge Linie

De Hoge Linie ligt ten oosten van de stad. Dit is een veel complexere verzameling grondlichamen, een ensemble van wallen, droge grachten, doorgangen, batterijen, hagen, hellingbanen, een terreplein (dit is het vlakke terrein aan de binnenzijde van de Linies) en open schootsvelden. Zoals de naam al aangeeft, is de Hoge Linie hoger dan de Lage Linie.

De Hoge Linie is een afgesloten gebied. Veel Doesburgers wonen op loopafstand, maar hebben hem nog nooit gezien. Door de afsluiting en het extensieve beheer is een hoge natuurwaarde ontstaan. In het verleden zijn er verschillende schietbanen aangelegd: lange, open verbindingen dwars door de grondwallen. Hiervoor zijn de Linies op verschillende plekken vergraven. Onderdeel van de schietbanen waren waarnemingsposten, kogelvangsters en schijvenkelders. De enige tot nu toe bekende schijvenput is in slechte staat. Hoewel de schietbanen een latere toevoeging zijn, maken ze onmiskenbaar onderdeel uit van de geschiedenis.

Eind jaren veertig zijn de Hoge en Lage Linie beplant met eiken en hagen. Deze onderdelen bepalen nu sterk het beeld. Deze latere toevoeging vormt evenzeer een onderdeel van de cultuurhistorie van deze plek.

De vestingwerken rond Doesburg zijn om meerdere redenen uniek. In Doesburg zien we Menno van Coehoorn op zijn best. Hier heeft hij de ideale en meest complete verdedigingswerken kunnen aanleggen. In geen enkele stad in Nederland zijn de verdedigingswerken zo compleet en uitgebreid aangelegd volgens het Nieuw-Nederlands stelsel. Nergens ook zijn vestingwerken waar het ensemble van grondlichamen, forten, lunetten, batterijen, terreplein, waterpartijen, schootsvelden en beplanting zo oorspronkelijk en zo goed bewaard gebleven. Een andere unieke eigenschap: een groot deel van de Linies is sinds jaren afgesloten voor het publiek en wordt extensief beheerd. Bepaalde delen zijn hierdoor verwilderd. De hoge natuurwaarden, in combinatie met de grote cultuurhistorische waarden, maken de Linies uniek en uiterst bijzonder.

Het Zwarte schaar

Verhuellweg

IJssel

Hessengracht

Van Brakellaan

Loeders

Commanderije

Martinikerk

Grachtengordel

Arsenaal

Schout bij Nacht Doormansingel

Ooipootstraat

Zandbergstraat

F.D. Rooseveltsingel

Turfhaven

Kempermansgracht

Ooipoot
(Voormalige
Mauritskazerne

Halve Maanweg

Marina

Looiersgracht

Gietlerij

Barend Ubbinckweg

Oude loop van de Oude IJssel

Exercitieloods

Sportveld
Looiersweg

De Grind

Weilanden
Twickel

Tunnel

Van Middachtenweg

Scouting Doesburg

Imkersvereniging
Doesburg
Stichting Bijenweide

Terreplein

Volkstuinders
Doesburg

N317

Schootsvelden

Zomerweg

Kraakselaan

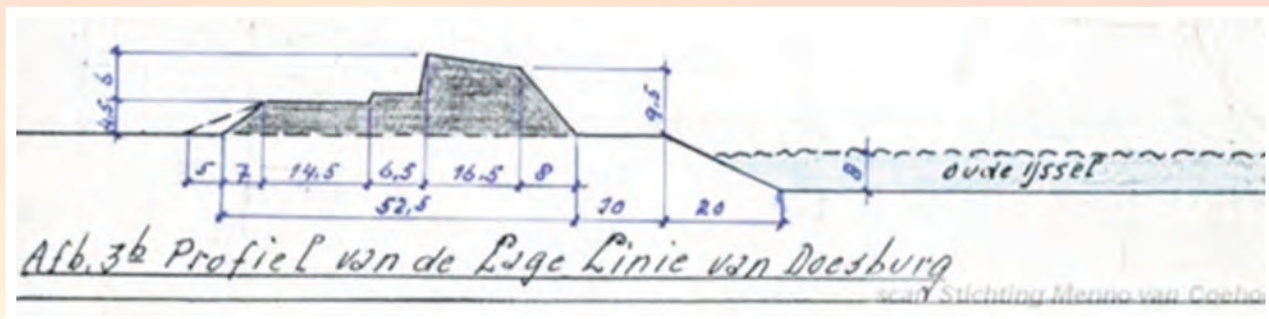
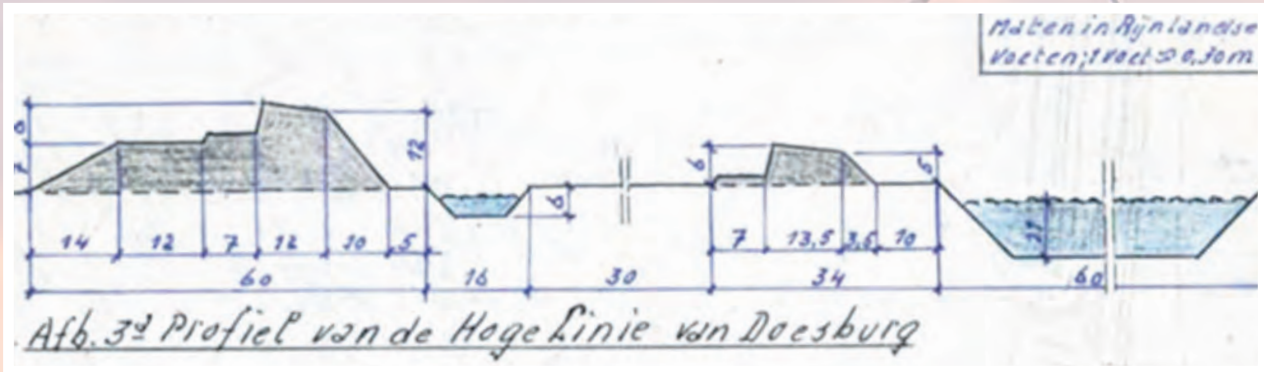
Vierkante gat

Monsieur Bekkerslaan

Schietbanen doorsnijden de grondwallen

De Hoge Linie met grondlichamen, de droge gracht en restanten van de haag

Bedreigingen

De Hoge en Lage Linie kennen oorspronkelijk een grote samenhang. Het is een ensemble. Door allerlei oorzaken – verkeersdoorbraken, groenvoorziening, ouderdom, verschillende vormen van beheer – is aan die karakteristiek afbreuk gedaan.

Het gebied ten zuiden van de Kraakselaan, deels nog vóór de Hoge Linie, was bedoeld als inundatiegebied. Volgens oude kaarten stond het water daar tot aan de Kraakselaan en de Drempterdijk. Bij de aanleg van de N317 is weinig rekening gehouden met deze cultuurhistorische waarden. Vanaf de N317 zijn de Linies nu niet te ervaren. Dat komt door de begroeiing, maar ook door de verschillende functies tussen de N317 en de grondwallen.

Bomen en andere verwilderde begroeiing tasten plaatselijk de verfijning in het profiel aan. Daardoor zijn de verschillende onderdelen van het ensemble onherkenbaar geworden. Bij verdere verwildering zal die aantasting versneld en sterker toenemen. Door plantengroei verdwijnt de graslaag. Erosie is dan de volgende fase, als gevolg van verdroging en uitspoeling.

Cultuurhistorisch onderzoek

Het Gelders Genootschap heeft een cultuurhistorische inventarisatie en waardering van de Linies uitgevoerd. Dit is bedoeld om een gedetailleerd inzicht in de huidige ruimtelijke karakteristiek te verkrijgen vanuit cultuurhistorisch oogpunt, en een beter en gedetailleerder beeld te vormen van de precieze cultuurhistorische waarden, én van de maatregelen die nodig zijn om deze waarden te herstellen.

De grootste kwaliteit van de Linies is het doorgaande karakter (de visuele continuïteit) en de ensemblewaarde. Op dit moment is die doorgaande lijn niet meer te herkennen als gevolg van versnippering, voortwoekerend groen en (verkeers)doorsnijdingen. De profielen van de grondwallen, lunetten, batterijen en grachten zijn grotendeels onherkenbaar. Dat geldt niet alleen voor de onderdelen, maar ook voor het geheel. De herkenbaarheid, de strakke belijning en de gaafheid van het profiel zijn op verschillende plaatsen sterk aangetast of onzichtbaar. Verwildering versterkt het proces van erosie, uitdroging en uitspoeling en de verdwijning van de grasachtige vegetatie, zodat de grondlichamen versneld zullen afkalven. De hagen maakten ooit onderdeel uit van de Linies. Een deel ervan is nog intact, een groot deel is verdwenen.

De binnenzijde van de Hoge Linie, het gebied tussen de grondlichamen en de N317, heeft een multifunctioneel karakter. De versnippering die hiervan het gevolg is, belemmert het zicht op de Linies. De schietbanen zijn niet meer goed te herkennen. Sommige onderdelen ervan, zoals de schijvenkelder, zijn nog wel aanwezig, maar verkeren in vervallen staat.

Ook de strakke vorm en de beleving van het Vierkante Gat zijn grotendeels verdwenen. Door verlandschappelijking van de oevers is de vorm ervan verdwenen en is er geen zicht meer op het water. Een deel van de schootsvelden (de waterrijke rietvegetatie) van de Lage Linie is niet meer zichtbaar als gevolg van verlanding en opgeschoten begroeiing.

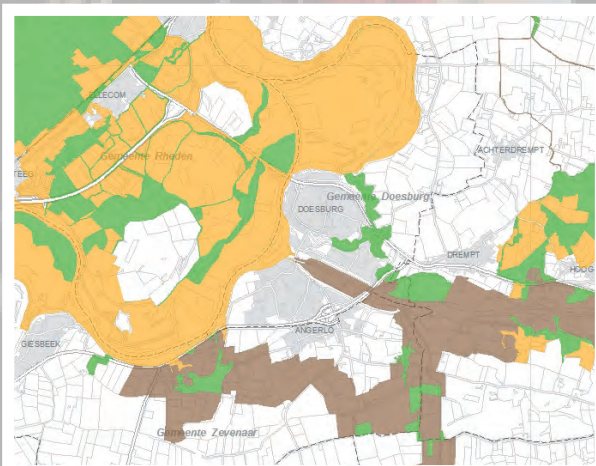
Conclusie: Om de toekomst van het ensemble van de Linies te kunnen garanderen is een kwaliteitsimpuls noodzakelijk. Op verschillende plekken zouden onderdelen van de Linies zelfs moeten worden gereconstrueerd. Ter hoogte van de Kraakselaan en de N317 zouden water, grondlichamen, beplanting en open schootsvelden kunnen worden ingezet om de onherkenbaar geworden doorgaande lijn weer zichtbaar te maken.

Ecologische Hoofdstructuur [1]

- Natuur
- Verweven
- Ecologische verbindingszone

Overzichtskartaal en detailkartaal Ecologische Hoofdstructuur (gebaseerd op streekplanherziening 2009)

Onderzoek naar flora en fauna

Bureau LandLeven heeft onderzoek gedaan naar de natuurwaarden op en om de Linies. Het onderzoek beschrijft op basis van bestaande literatuurgegevens de huidige ecologische situatie. De Nationale Databank Flora en Fauna is voor deze rapportage nog niet geraadpleegd. Uit dit onderzoek blijkt dat een aantal locaties op de Linies voor bepaalde soortgroepen hoge waarde hebben. Niet een of meer soorten maken de Linies interessant, maar vooral de hoeveelheid soorten bij elkaar. Vooral de soortenrijkdom aan vogels is opmerkelijk. Deze vogels gedijen in de bomen, de dichte struwelen, hagen, op het water en de rietvegetaties. Zeker de rietvegetaties en moerassen langs de Lage Linie zijn voor flora en fauna waardevol. Ook het leefgebied van de otter rond Doesburg is bijzonder. Op de Hoge Linie komen restanten van stroomdalvegetaties voor. Verder wordt uit het onderzoek duidelijk dat over het voorkomen van soorten op de Linies veel nog niet bekend is.

De Hoge en Lage Linie liggen grotendeels in het GNN (Gelders Natuur Netwerk, voorheen Ecologische Hoofdstructuur). Dat betekent niet dat er hier niets mogelijk is. Wel moeten eventuele ingrepen zorgvuldig worden overwogen. Mogelijk moet natuur worden gecompenseerd.

In een tweede rapport van Bureau LandLeven (Ecologische beoordeling van maatregelen voor beter beleefbare Linies te Doesburg, december 2013) wordt een groot aantal van de voorgestelde maatregelen en ideeën uit dit structuurplan voor de Hoge en de Lage Linie beoordeeld op hun gevolgen voor de natuur, waarbij ook gekeken is naar de eisen vanuit natuurwetgeving en het GNN. Het uitgangspunt is dat de natuurwaarde niet alleen behouden blijft maar ook versterkt wordt. Dit is mogelijk doordat er meer ruimte voor (nieuwe) natuur komt. Een belangrijke voorlopige conclusie is dat de natuur van bossen, struwelen en mogelijk ook de grasvegetatie netto achteruit gaat door de in deze visie voorgestelde maatregelen, en dat de natuur van water, oevers en moerassen wordt versterkt. Het rapport beveelt dan ook aan om voor bossen en struwelen een royale en vroegtijdige compensatie te realiseren. Bij alle ingrepen moet rekening worden gehouden worden met relevante wetgeving: de Flora en Faunawet, het Gelders Natuurnetwerk (voorheen Ecologische Hoofdstructuur), de Natuurbeschermingswet en de Boswet.

Wandelen aangenamer maken

Verbeteren doorsnijdingen

Verdedigingswerk goed zichtbaar maken,
door afzetten van struweel

Wandelen op eigen gelegenheid of onder begeleiding

Schietbaan

Door overwoekering van groen zijn de Linies en omgeving niet meer herkenbaar

Het deskundigenpanel

Een panel van deskundigen heeft per organisatie kennis, meningen, ideeën en standpunten ingebracht. Een deel van de opmerkingen is in deze visie verwerkt. Een paar opmerkingen en suggesties zijn:

- maak een beheerplan voor de wallen van Doesburg, waarin zowel het beheer ten behoeve van flora en fauna als voor cultuurhistorie, recreatie en landschappelijke elementen wordt beschreven
- bescherm zowel cultuur als natuur, met recreatie en toerisme als uitgangspunt
- het meest zuidelijke deel van de Hoge Linie is ruig begroeid; dit moet zo blijven
- de Lage Linie zou intensiever gebruikt kunnen worden, ook door de recreant
- maak alleen een 'taartpunt' toegankelijk en herstel deze volgens de originele principes
- versterk de beleving van de oude loop van de Oude IJssel
- organiseer continue evenementen, met een link naar de binnenstad
- maak het mogelijk om belevingstochten en wandelingen te maken op eigen gelegenheid of (op bepaalde delen) onder begeleiding van een gids
- verbeter de doorsnijdingen
- maak van de sportvelden aan de Looiersweg een multifunctioneel Liniepark
- de parkeerproblematiek en de beeldkwaliteit van bedrijventerrein Verhuellweg heeft grote invloed op de Linies
- houd gedeelten gesloten, maak delen onder begeleiding toegankelijk en stel delen geheel open voor publiek
- er zijn veel struwelen aanwezig; deze dienen te worden afgezet waardoor het verdedigingswerk beter tot zijn recht komt
- herstel het bruggetje tussen de Hoge en de Lage Linie
- plaats meer picknickbanken op de Lage Linie
- herstel de meidoornhagen
- verwijder het vele goedkope schaamgroen
- doe iets aan zwerfvuil
- maak een duidelijk pad op de grondwal van de Lage Linie en verwijder het pad langs het water

2.3 De opgave

De vestingwerken van Doesburg zijn onderdeel van het stedelijk weefsel. Ze vormen een wezenlijk onderdeel van de stadsgeschiedenis en hebben een hoge recreatieve en toeristische potentie. De kwaliteiten worden nu echter niet optimaal benut. De Hoge en Lage Linie kunnen worden opgeknapt en zichtbaarder worden gemaakt, waardoor de geschiedenis van Doesburg beter kan worden verteld.

In opdracht van de Stichting Stadsherstel Doesburg heeft de Wetenschapswinkel van Alterra (Universiteit Wageningen) een onderzoek gedaan. Hierin staan diverse scenario's om cultuurwaarden van de vestingwerken te combineren met natuurwaarden én met recreatie en toerisme. Het College van B&W van de gemeente Doesburg heeft dit initiatief gewaardeerd. Inmiddels is het project Beleef de Linies gestart, met als doel het

'beter beleefbaar maken van de cultuurhistorische waarden van de Linies door deze op te knappen en meer zichtbaar te maken en te onderhouden zonder dat dit ten koste gaat van de aanwezige natuurwaarden. Eén en ander ter bevordering van het toerisme en de lokale economie.'

Uit bovenstaande omschrijving zijn vier belangrijke doelen af te leiden:

1. Het behouden, herstellen en het beleven van de cultuurhistorie.
2. Het behouden van de natuurwaarden.
3. Het stimuleren van recreatie en toerisme.
4. Het bevorderen van de lokale economie.

Bij deze opdracht heeft de gemeente Doesburg de regie. De uitvoering wordt ter hand genomen in samenwerking met tal van betrokken partijen.

3. VISIE EN STRUCTUURPLAN

Hoe kunnen de Linies beleefbaar en zichtbaar worden?

Doesburg, anno 1815, tekening D.L. de La Rochette, uitgangspunt voor herstel van de Linies

3.1 Analyse van de onderzoeken en resultaten

Uitgangspunten voor structuurplan

De mening van het deskundigenpanel heeft, in combinatie met de resultaten van het cultuurhistorisch onderzoek en het flora- en fauna-onderzoek, de koers bepaald voor onze structuurvisie. Veel ideeën van het deskundigenpanel zijn in die visie verwerkt.

Uit de voorlopige onderzoeksresultaten blijkt dat er tegengestelde belangen zijn. Is het wel mogelijk om recreatie en toerisme te bevorderen, tegelijk de natuurwaarden te beschermen én de cultuurhistorische waarden te versterken en beter te beleven? Dat is de cruciale vraag. Om die te beantwoorden, formuleren we allereerst de uitgangspunten per onderdeel.

Uitgangspunten cultuurhistorie

- Instandhouden, herstellen en versterken van het ensemble van de Linies: het geheel van grondwallen, waterlopen, moerassen, schootsvelden, het terreplein en de groenstructuren.
- Versterken van de continuïteit, de eenheid en de herkenbaarheid van het lineaire karakter.
- Reconstrueren en herstellen van bepaalde delen van de Linies, zoals de verbinding ter hoogte van de N317 en de Kraakselaan.
- Versterken van de eenheid van de schootsvelden en de binnenzijde van de Linies (het terreplein).
- Verwijderen van groen om verdere afbreuk te voorkomen.
- Herstellen van de beplanting: de eiken en hagen volgens de oorspronkelijke verdedigingswerken en het beplantingsplan.

Uitgangspunten groen en natuur

- Behouden en beschermen van de natuurwaarden van de ecologisch meest waardevolle gebieden.
- Netto versterken en uitbreiden van de natuurwaarden.
- Verwijderen van groen op en om de Linies, om de grondwallen zichtbaar te maken en waardevolle groenstructuren te beschermen.
- Aanbrengen en herstellen van groenstructuren, zoals moeras- en rietvegetatie, hagen en eikenbomen.
- Natuur in de omgeving compenseren conform de geldende wetgeving.
- Compensatiegroen realiseren en ecologisch laten functioneren vóórdat het groen op de Linies wordt verwijderd.
- Toegang mogelijk maken in de gebieden met lagere natuurwaarden.

Hoewel veel groene ingrepen noodzakelijk zijn om de Linies beleefbaar te maken, is het toch mogelijk de natuur te behouden én uit te breiden cq. te versterken. De geldende wetgeving is hierin leidend. Het kan betekenen dat ingrepen moeten worden verspreid over enkele jaren of moeten wachten totdat de compensatienatuur functioneert. In alle gevallen is intensieve monitoring nodig.

Uitgangspunten toerisme en recreatie

- De toeristische potentie van de Linies benutten door ze beleefbaar en ervaarbaar te maken en bezoekers toe te laten.
- Aanleggen of verbeteren van voetpaden op en om de Linies.
- Aantrekkelijk maken van de Linies door voorzieningen en attributen te gebruiken, met als doel: educatie, spelen, informeren, recreëren en vermaken.
- Verbeteren van de fietspaden rondom de Linies en Doesburg.
- Reconstrueren van de Linies en het voortwoekerende groen verwijderen.
- Bij doorsnijdingen door wegen het profiel van de Linies accentueren.

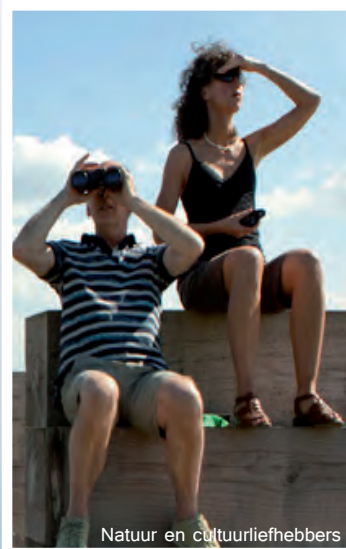
Doesburgers

Fietstoeristen

Lange afstands wandelaar

Natuur en cultuurliefhebbers

Bezoekers binnenstad Doesburg

Toeristen: gezinnen met kinderen

Dagjesmensen uit de omgeving

3.1 Analyse van de onderzoeken en resultaten

Meerdere doelgroepen zullen geïnteresseerd zijn in de vestingwerken van Doesburg, en dus kunnen profiteren van bovenstaande uitgangspunten. Het zijn de recreërende Doesburgers, de wandelaars die gebruik maken van de wandelroutes in de omgeving, maar ook dagjesmensen en vakantiegangers die het historisch centrum van de stad bezoeken en er langer zullen verblijven. Denk verder aan ouders met kinderen, 50-plussers en fietstoeristen. Voor alles geldt: Doesburg wil kwaliteitstoerisme, geen massatoerisme.

Uitgangspunten economie

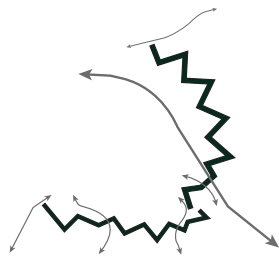
- Goede marketing organiseren van Doesburg en de Linies.
- Verbeteren van de fietsroutes rond Doesburg.
- Wandelroutes in de wijde omtrek verbinden met het centrum.
- Verzorgen van arrangementen en evenementen op en om de Linies, met als thema de verdedigingswerken.
- Mogelijkheid tot het verzorgen van, eventueel jaarlijkse terugkerende, activiteiten op de Linies (kunstroute, excursies).

Door deze maatregelen zullen ondernemers in Doesburg kunnen profiteren van de opwaardering van de Linies. Het cultureel erfgoed bepaalt sterk de aantrekkelijkheid van de binnenstad en de omgeving. Het is verstandig om daar goed gebruik van te maken. De Linies hebben een grote cultuurhistorische waarde en zouden – mits verbeterd – zelfs een (cultuur)toeristische trekpleister kunnen worden. Denk aan een mooie wandeling vanuit het centrum naar de Hoge Linies, of een fietstocht langs de vestingwerken.

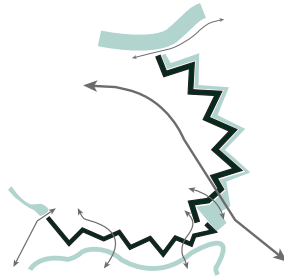
Secundaire inkomsten uit dit groeiende (cultuur)toerisme kunnen de stad ten goede komen. Er komen meer mensen naar Doesburg en de mensen die komen, blijven er langer. Of dat lukt, is uiteraard afhankelijk van de aantrekkelijkheid van de voorzieningen op de Linies en de manier waarop ze worden ingericht. Het is aan ondernemend Doesburg en de gemeente Doesburg om samen de stad en de Linies bekendheid te geven. Vervolgens is het aan de ondernemers om goed gebruik te maken van de extra toeristische voorziening.

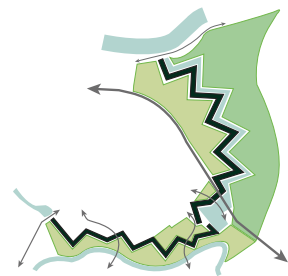
1. Eenheid en continuïteit in plaats van versnippering

Grundwallen

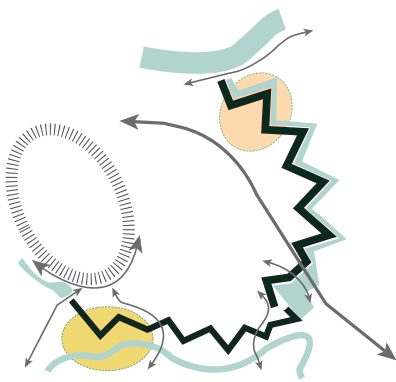

Waterlopen

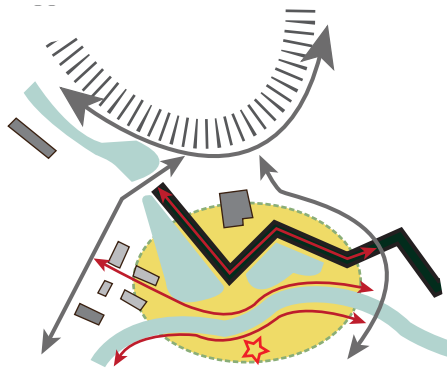

Schootsvelden en terreplein

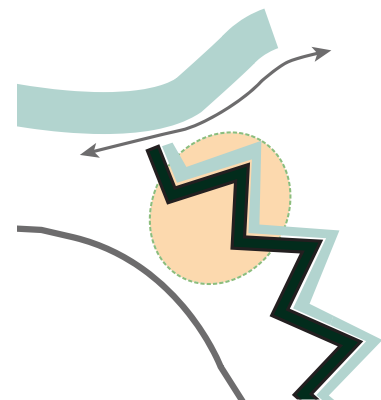
2. Concentreren in plaats van verspreiden

Hoge en Lage Linie

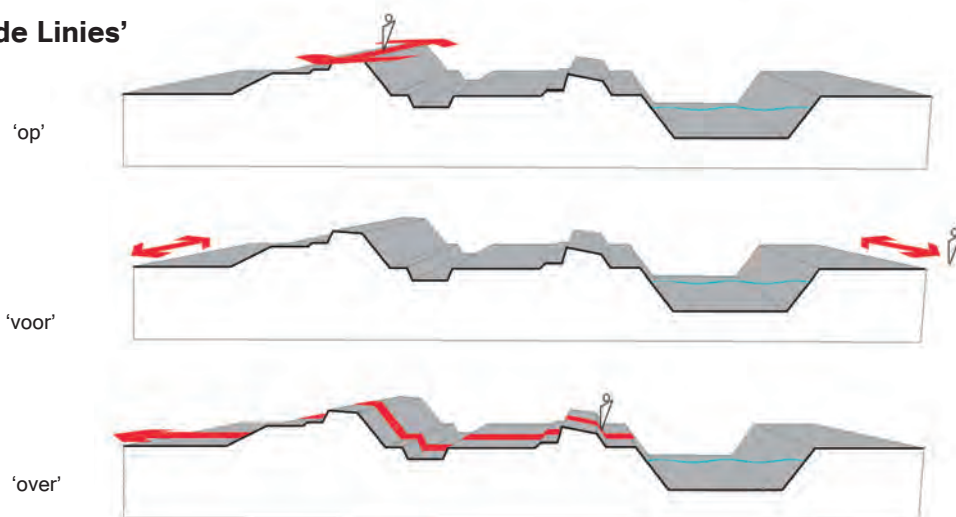

Lage Linie

Hoge Linie

3. 'Op, voor en over de Linies'

3.2 VISIE

De uitgangspunten laten zien dat er nogal wat tegengestelde belangen zijn. Daarmee rijzen ook belangrijke vragen: hoe kunnen we de Linies reconstrueren op plekken waar nu hoge natuurwaarden zijn, zonder dat die reconstructie ten koste gaat van de natuur? Kan toerisme op de Linies daarmee wel samengaan? En zijn toeristische voorzieningen wel te verenigen met het historisch karakter? In onze visie geven we antwoord op deze vragen. Daarbij gebruiken we een aantal inrichtingsprincipes.

Inrichtingsprincipe 1:

Eenheid en continuïteit in plaats van versnippering

De Linies vormen een doorgetrokken structuur. Dit wordt momenteel echter niet zo ervaren. De oplossing voor deze versnippering is: eenheid. Een eenduidig consequent profiel voor de grondwallen en meer eenheid in de omgeving zoals de schootsvelden en het terreplein, schept orde en overzicht.

Inrichtingsprincipe 2:

Concentreren in plaats van verspreiden

Door de lengte en de zigzagvorm van de Linies zou het voor de hand kunnen liggen om de toerist via of langs de Linies te leiden. Hierdoor worden ze verspreid over het hele gebied. Wij kiezen hier bewust niet voor. Verspreiden betekent namelijk een lange, minder aantrekkelijke route. De toeristen zullen de Linies niet optimaal ervaren en de natuur over de gehele lengte van de Linies verstoren. Wij concentreren de grootste ingrepen op enkele onderdelen van de Linies, namelijk waar dit voor de natuur, het toerisme of de cultuurhistorie het beste uitkomt. Hierdoor worden de overige delen beschermd. Om welke locaties gaat het?

• *Lage Linies:*

Het deel tussen de Barend Ubbinkweg en de Halve Maanweg heeft een beperkte natuurwaarde en is geen onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur. Het is het uitloopgebied van het historische centrum, vlakbij de Turfhaven. In de omgeving liggen veel andere historische en recreatieve voorzieningen. Bovendien is dit het aantrekkelijkste stukje van de Lage Linie door de nabijheid van de stadsgracht, het zicht op de schootsvelden, de bebouwing bij de voormalige Mauritskazerne en het open zicht over de sportvelden. Het ligt voor de hand om juist hier de bezoekersfuncties te concentreren. Daarmee verstoren we de natuur het minst, creëren we de meeste toeristische potentie en zijn de Linies het best zichtbaar te maken. Door de keuze voor concentratie in plaats van spreiding kunnen

we de delen van de Linies met de hoge natuurwaarden beter beschermen. Dit betekent niet dat het pad over de zigzagvorm van de Lage Linie verdwijnt. Voor de wandelaar blijft dit een aantrekkelijke route.

• *Hoge Linies:*

De lunet in het verlengde van de tunnel heeft nu de geringste natuurwaarde. De grondlichamen zijn hier zwaar aangetast. Ook ligt hier de kortste route naar de binnenstad. Door deze lunet te herstellen volgens de principes van Menno van Coehoorn en gedeeltelijk en onder voorwaarden toegankelijk te maken, kan de toerist dit deel van de Linies – maar ook alleen dit deel – van dichtbij en optimaal ervaren. Hierdoor kunnen andere delen van de Hoge Linie worden afgesloten. Daarmee creëren we de voorwaarden waaronder de natuurwaarden zich optimaal verder kunnen ontwikkelen.

Inrichtingsprincipe 3:

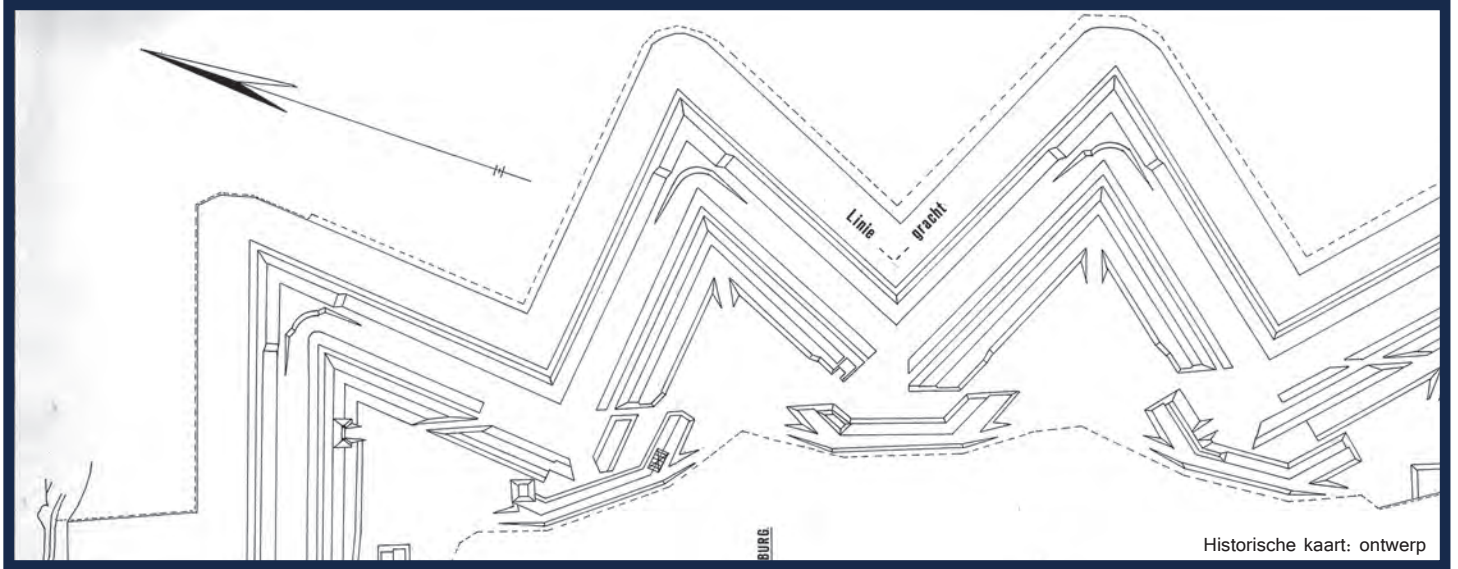
'op, voor en over de Linies'

De term 'op, voor en over' staat voor een ontwerpprincipes dat de bezoeker een optimaal beeld geeft van de Linies. Ze kunnen de Linies op verschillende manieren beleven:

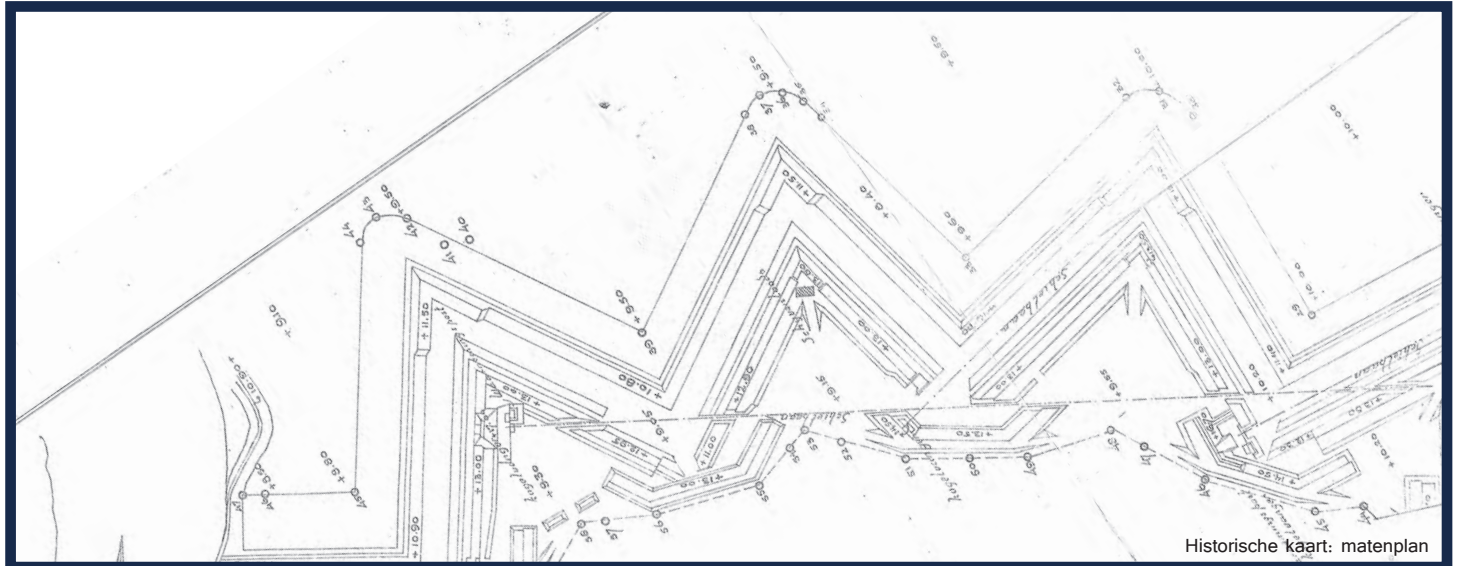
- vanaf een wandelpad op de Linies krijg je als wandelaar een beeld van de omgeving. Je staat als het ware in de schoenen van de Doesburgse 'verdedigers'.
- voor de Linies ervaar je de verdedigingswerken vanuit de omgeving. Vanaf paden en routes buiten de oude stad bekijk je de Linies van een afstand. Je bent als het ware de 'aanvaller'.
- wie dwarsover de Linies gaat, ervaart de hoogtes, de grachten, de steile taluds, de hagen en dergelijke. De wandelaar realiseert zich hoe ingenieus de Linies zijn bedacht, hoe goed doordacht dit verdedigingswerk in elkaar zat (en zit), en hoe moeilijk het vroeger was om deze barrière te nemen.

Dit inrichtingsprincipe biedt nog meer voordelen. Recreatieve voorzieningen en andere attributen die minder goed passen bij het monumentale karakter van de Linies (zoals speelvoorzieningen) staan niet op de Linie, maar juist op een zekere afstand. Bezoekers worden rondgeleid door een klein gebied. Ze ervaren de Linies vanuit verschillende invalshoeken en verblijven minder lang op de grondlichamen.

Historische kaart: ontwerp

Historische kaart: matenplan

Historische kaart: beplantingsplan

3.3 STRUCTUURPLAN

Lage Linie, algemeen

De toeristische functies worden geconcentreerd rond het eerste deel van de Lage Linie, vlakbij het historisch centrum van Doesburg. Dit deel heeft de meeste belevingswaarde, de meeste historie en de grootste recreatieve potentie. Het wordt toeristisch aantrekkelijk gemaakt door de aanleg van een fijnmazig padennetwerk. Dit is een recreatief toeristisch uitloopgebied van het centrum. Daarmee worden de recreatiemogelijkheden en de toeristische aantrekkelijkheid ter plaatse vergroot en versterkt.

Door de concentratie en het wandelpadennetwerk kunnen interessante onderdelen van de stad met elkaar worden verbonden. Denk bijvoorbeeld aan het Mauritsveld, de exercitieloods, de Turfhaven, een verbinding naar de Looiersweg met de IJssel, en de jachthaven. Bovendien kan men hier het water van Doesburg ervaren. Het is een afwisselende, verzorgd aangelegde wandelroute door een waterrijk gebied. Deze route wordt aantrekkelijk gemaakt met voorzieningen en attributen en is vooral bedoeld voor de toerist en de recreërende Doesburger.

Door de toeristische functies hier te concentreren krijgt de toerist optimale mogelijkheden om te recreëren en wordt de natuur het minst verstoord. Overige delen van de Linies, met de hoogste natuurwaarden, worden daarmee ontzien. Deze delen worden juist zeer terughoudend ingericht; ze zijn veel meer gericht op de wandelaar en de bewoners van Doesburg. Voor de toerist is hier minder te beleven. De wandelpaden zijn hier vormgegeven als informele graspaden. Het zicht op de omgeving wordt hersteld. Het overwoekerende groen maakt plaats voor waardevolle groenstructuren zoals bomenrijen, hagen en rietvegetatie. De grondlichamen worden volgens de principes van Menno van Coehoorn hersteld; het onderhoud wordt geïntensiveerd. Waar de wegen de Linies doorsnijden, worden de profielen van de Linies weer geaccentueerd. De onderbreking wordt daar zo klein mogelijk gemaakt. Hier bevinden zich ook de trappen naar de grondwallen. Alle overige verbindingen, zoals spontaan ontstane sluiproutes, tussen de Linies en de omgeving worden afgesloten.

Het deel van de Lage Linie tussen de Halve Maanweg en de N317

Het wandelnetwerk bestaat hier uit drie bijna parallelle paden. Het eerste pad is de route over de Linies. Wandelaars lopen hier hoog en kijken uit over de omgeving. De tweede route is het spannende oude trekpad. Dit dijkje gaat dwars door de natuur, het water en de schootsvelden. De derde verbinding is de route tussen de sportvelden en de oude IJssel, in de richting van de Looiersweg. Dit is momenteel een zeer aantrekkelijke informele route met veel potentie. Vanaf dit pad zie je de Linies, de achterkant van de exercitieloods en kijk je door de bomen op het Mauritsveld. Alle paden sluiten aan op de Barend Ubbinkweg en de Halve Maanweg. Via deze wegen bereik je het historisch centrum van Doesburg.

Een formele en een informele route

Straks loopt er over de Lage Linie dus een informele route en een formele route. De *informele route* is een vernieuwd graspad op de Linies dat de contouren ervan volgt. Dit graspad wordt vernieuwd en intensief beheerd. Ook de op- en afgangen bij de doorsnijding van de Linies worden vernieuwd; het bruggetje bij de overgang van de Lage naar de Hoge Linie wordt in ere hersteld. Deze route is zeer aantrekkelijk voor de (langeafstands)wandelaar. Hij is onderdeel van de wandelroutes in de omgeving. Toeristen, zoals ouders met kinderen, kunnen beter de formele route volgen.

Het *formele pad* wordt geconcentreerd in het gebied tussen de Barend Ubbinkweg en de Halve Maanweg. Hier wordt een wandelpadennetwerk aangelegd door bestaande paden en routes met elkaar te verbinden. Het is de verbinding tussen het parkeergebied bij de Turfhaven en de Halve Maanweg. Hier sluit het aan op de bestaande trottoirs. Vanuit hier vertrekken twee routes: een spannende route via het oude trekpad, dwars door de natuur en de schootsvelden, uitkomend bij de Linies. De andere route loopt tussen de sportvelden en de oude IJssel naar de Looiersweg.

Tussen de sportvelden en de schootsvelden kan een uitkijktoren komen. Van daaruit kan men het complete ensemble van het verdedigingswerk op afstand ervaren. Eventueel is er hier ook ruimte voor speelvoorzieningen en attributen die uitleg geven over de Linies. Een trekpuntje over het water kan wandelaars en kinderen naar de grondwallen brengen. De ontwikkelingen op deze plek zijn cruciaal voor het functioneren van de formele groene route maar is afhankelijk van de ontwikkelingen van de sportvelden aan de Koppelweg.

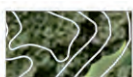

De Lage Linie op onderdelen

Herstel van de Linies

Herstel van de grondlichamen volgens vestingwerkprincipes

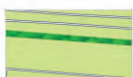

Herstel van de grondlichamen met behoud van de natuurwaarden

De hoofdstructuren van de groenvoorziening

Bomen (eiken) op de Linies volgens het beplantingsplan

Hagen op de Linies volgens de ontwerpprincipes van Menno van Coehoorn

Struwelen en bosschages in de omgeving van de Linies

Gras, waarvan delen intensief of extensief beheerd

Riet en moerasvegetatie, open zicht zonder opgaande beplanting

Formele paden

Drie vernieuwde paden sluiten aan op de Halve Maanweg en de Barend Ubbinkweg

Liniepad

Pad op de grondlichamen van de Linies

Het oude trekpad

Hersteld pad tussen twee waterlopen. Levert een spannende route op in de richting van de Barend Ubbinkweg

Pad langs de sportvelden

Dit bestaande paadje wordt een formele speelse route

Informele paden

De informele route, bestaande uit goed onderhouden graspaden, begint bij de Halve Maanweg en volgt de zigzaglijn van de Lage Linie naar de N317

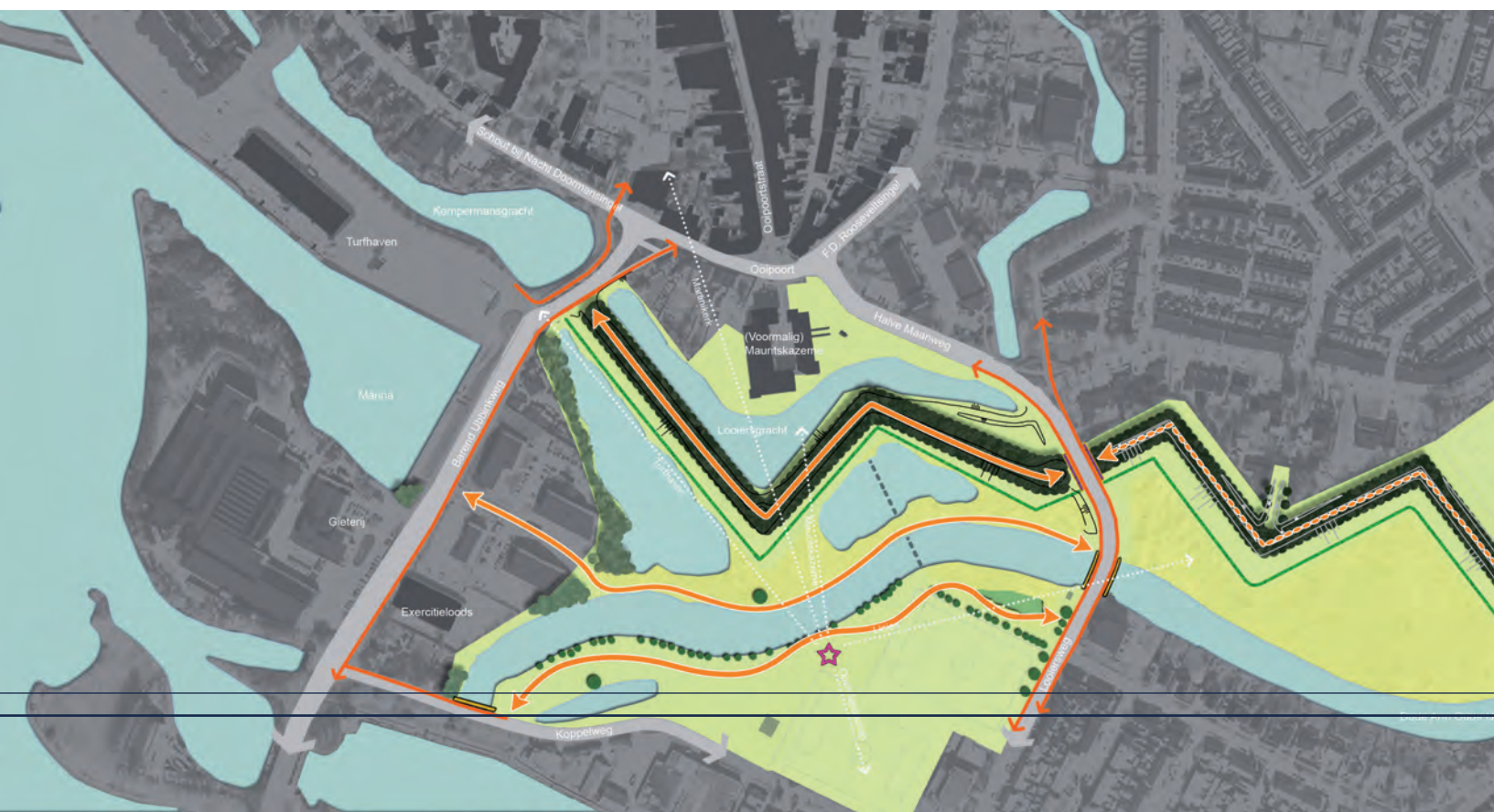

Bestaande wegen met voetpaden

Doorsnijdingen Linies

Het profiel van de Linies wordt geaccentueerd ter plaatse van de doorsnijdingen

Doorsnijdingen Oude IJssel

De waterloop wordt beter zichtbaar gemaakt waar de weg de waterloop kruist

Uitkijktoren Lage Linie

Langs het pad bij de sportvelden komt een uitkijktoren. Vanaf dit punt heeft men zicht over het gehele ensemble van de Linies. De toren zelf is zichtbaar vanaf de Barend Ubbinkweg

Trekpuntje

Een speelse waterverbinding tussen de grondlichamen en de uitkijktoren via het natte deel van de schootsvelden

Bruggetje

Herstel van het bruggetje als verbinding tussen de Hoge en Lage Linie

3.3 STRUCTUURPLAN

Hoge Linie, algemeen

De tweede lunet van de Hoge Linie, het dichtst bij het centrum van de stad, wordt beperkt toegankelijk gemaakt. Op deze plaats worden de Linies hersteld volgens de principes van Menno van Coehoorn. Ook de eiken en de hagen worden in ere hersteld. Deze lunet wordt toegankelijke natuur waarin een formeel, mooi aangelegd pad naar de punt van de lunet leidt. Hiervandaan kan men via een graspad een route volgen naar de dijk en de uitkijktoren.

Door de functies rond deze lunet te concentreren, kan het resterende deel van de Hoge Linie worden afgesloten. Deze delen zijn alleen onder begeleiding van een gids toegankelijk. De versnippering van de ruimte tussen de grondwallen en de N317 wordt zoveel mogelijk verkleind. Hier zijn mogelijkheden voor nieuwe natuur. In de toekomst zijn de lunetten van de Hoge Linie goed zichtbaar vanaf de N317. Er is een groter gebied afgesloten dan nu. Ook is meer ruimte bestemd voor de natuur.

Langs de informele wandelroute kunnen wandelaars nu een verkorte weg nemen naar het stadscentrum. Bovendien is deze route veel boeiender dan die via het bedrijventerrein Verhuellweg.

Aan de noordelijke kant van de vestingwerken komt een nieuw fietspad: de verbinding tussen de dijk en de tunnel. Het fietspad is een korte rechtstreekse verbinding, via de weilanden en langs de Linies naar het centrum van de stad.

Het verbeteren van de voet- en fietsverbinding naar het centrum is een impuls voor de lokale economie en het toerisme. De zwakste schakel in deze verbinding, de Van Brakellaan en de Van Middachtenweg, kan worden versterkt door deze twee straten in te richten als fietsstraat.

De Hoge Linie op onderdelen

Herstel van de Linies

Herstel van de grondlichamen volgens vestingwerkprincipes

Herstel van de grondlichamen met behoud van de natuurwaarden

De hoofdstructuren van de groenvoorziening

Bomen (eiken) op de Linies volgens het beplantingsplan

Hagen op de Linies volgens de verdedigingsprincipes van Menno van Coehoorn

Struwelen en bosschages in de omgeving van de Linies

Gras, waarvan delen intensief of extensief beheerd

Rietvegetatie, open zicht zonder opgaande beplanting

Schootsvelden

Behoud bestaande akkers

Terreplein (terrein tussen grondwallen en N317)

Een open groene weide met optimaal zicht op de grondwallen met nieuwe natuur.

Schietbanen

De lange (zicht)lijnen van de schietbanen worden hersteld. De schijvenkelders worden hersteld.

Wandelpaden

Formeel pad

Een formeel aangelegd pad met attributen en voorzieningen. Een aantrekkelijke korte route om de punt van de lunet.

Informeel pad

Een informele route, graspad, in de richting van de dijk.

Fietspad

Een nieuwe verbinding voor fietsers tussen de dijk en de tunnel verbetert de route naar het centrum.

Fietsstraat

De Van Brakellaan en Van Middachtenweg krijgen het karakter van een fietsstraat en sluiten aan op Loddero.

Tunnel

De tunnel is de schakel tussen het gecultiveerde landschap en de woonwijken. De tunnel wordt uitnodigend ingericht.

Uitkijktoren Hoge Linie

Een uitkijktoren als bescheiden landmark op de dijk De Grind.

Toegankelijk en afgesloten

Toegankelijke natuur

De tweede lunet wordt onder voorwaarden toegankelijk met een formeel en informeel pad. Dit gedeelte heeft een eenvoudig poortje en een voorziening om honden te weren.

Afgesloten natuur

Het grootste deel van de Linies is afgesloten. Een afrastering zorgt voor de fysieke scheiding tussen de opengestelde natuur en de afgesloten delen.

Nieuwe natuur

Mogelijkheid voor nieuwe natuur

Landschappelijke inpassing bedrijven Verhuellweg

Door versterking van de groenstructuur langs de Verhuellweg wordt het zicht op de bedrijven gecamoufleerd.

Doorsnijding Linies

De beëindiging van de grondlichamen ter plaatse van de doorsnijding van de N317 wordt geaccentueerd.

Beëindiging Linies

Het uiteinde van de Hoge Linie op de dijk wordt zichtbaar gemaakt.

Onderzoek N317 en de Kraakselaan

Onderzoek naar kansen voor verbetering van nieuwe natuur, cultuurhistorie en recreatie.

Zichtlijnen

Zicht vanuit de omgeving op de Linies

Groenstructuur N317

De Linies vanaf de N317 worden beter zichtbaar gemaakt door de bestaande groenstructuur langs de provinciale weg te snoeien, uit te dunnen of te verwijderen.

